

Tonkova mladost

Matere Tonek ni poznal, ker mu je umrla, ko je bil še droben črvček, očeta pa sploh ni imel zapisanega v krstni knjigi. Ko se je dodobra zavedel samega sebe, je imel tak občutek kakor metulj, ki je bil izlezel iz bube: ni poznal poti, ki ga je privedla na svet, ni imel nikogar, da bi mu rekel »moj oče — moja mati«. V sirotišnici je bospetil, nagajal in uganjal razne burke, kot je to pravica mladine. Za porednost je prejemal svoje deleže, kakor jih predvideva modra vzgoja. V šoli ni bil nič boljši, a tudi nič slabši kot drugi, skratka — povprečen dečko, zdravega želodca in spanca.

Kadar je obstal pred zamreženimi vrati sirotišnice, se je umiril, oči so mu pa zamaknjene zrle v vrvenje na ulici. Zaželel si je daleč proč v tuje dežele, o katerih je slišal toliko čudovitega v šoli. Najrajši je spal, ker so mu sanje prinašale uresničenje njegovih želja. Če bi se ne bal, da bo ob kos kruha in skodelico mleka, bi lenaril v postelji, dokler bi ga pustile stroge sestre. Kajkrat je nameraval ustaviti ure ali jim potisniti kazalce nazaj, da bi laže sanjaril, a vse so bile pritrjene previsoko in povsod so ga nadzorovale sestre.

Najljubši prijatelj njegov je bil Bine, to pa zategadelj, ker je bil najbolj divji izmed vseh in ker je znal nadvse imenitno oponašati rjojenje leva. Tonek je bil prerijski lovec, in kadar je ustrelil »leva«, je Bine strahovito tulil in se premetaval na kupu peska, da ga je na metal vsem v oči. Z njim sta se šla Indijance, karavane, kače, tigre, krokodile, sploh vse, kar so kedaj pisale zanimive knjige »indijance narice«.

Dvorišče in vrt sirotišnice, vsa podstrešja in kleti ter globok požiralnik za vodo, ki je bil nameščen sredi vrtnih potov, to je bil Tonkov svet. Rešetka nad požiralnikom se je dala dvigniti, navzdol so pa vodili železni klini prav v mestni kanal, kjer je bilo polno podgan.

Nekoč sta z Binetom ujela podgano, ji navezala na rep star počen kravji zvonec in jo zvečer spustila v podstrešje. Nihče ni tisti večer mogel zaspati, tako je strašilo pod streho. Tam je podgana vsa zbežgana tekala med tramovi, silila v luknje in roštala z zvoncem. Včasih je utihnilo, potem se je zopet zapodilo, da so se vsem ježili lasje.

Sestre so mirile jokajoče otroke, nihče pa si ni upal pod streho preganjat strahu. Tedaj sta, kakor dogovorjeno, zlezla izpod odeje oba junaka ter se bojevito napihnila pred sestro.

»Greva gledat, kaj da je, če smeva.«

Seveda, če ju ni strah.

»Kaj strah, ki ga nikjer nič ni, v sredi pa še manj.« sta dejala in jo — oborožena z metlo — veličastno urezala v podstrešje. Vse je napeto prisluškovalo, kaj da bo sedaj. Nenadoma je nekaj strahovito zacompotalo, potem pa utihnilo. Boječi samosrajčniki so rado vedno stegovali vratove izpod odeje in pičili boječe poglede v vrata, kjer sta se imela vrniti oba junaka. Sestra Evallija se je zdrznila: kaj da se tako dolgo ne vrneta, pa se jima vendar ni kaj primerilo? Baš se je namenila, da pogleda za njima, tedaj sta planila nalik bombi v sobo Bine in Tonek. Ta je držal v roki cepetajočo podgano za rep in jo vihtel po zraku. Sestra je kriknila, ko je ugledala ta nagnus, otroci so zagnali krik tako, da se je stražnik, ki je že skoro dremal pred hišo, radoveden ozrl na razsvetljena okna, potem pa na uro. Kazala je enajst. Ni še utegnil izraziti svoje nejevolje, kar ti je tam gori za okni zavpilo, zacvililo in zavreščalo še bolj, da je kar planil čez ograjo na dvorišče in od tam v hišo gledat strahoto, ki se je bila po njegovem mnenju pravkar dogodila. Ko je pridrl v spalnico, se je zgrabil za glavo, misleč, da se mu blede. Otroci so bili ušli iz postelj, vpili so, cvilili, se otepali, skakali čez postelje, lezli pod nje, na okna in udrihali z odejami po tleh. Vmes sta pa dirjala Bine in Tonek iz kota v kot in metala čevlje, odeje in obleko za podgano, ki jima je bila ušla med postelje. Komaj se je bil stražnik zavedel, da mora nekaj storiti, že je planilo po njegovih hlačah in jopiču navzgor za vrat nekaj mehkega. Bila je preganjana podgana, ki si je poiskala zavetje na edini točki, ki je mirovala. Stražnik se je tedaj zdrznil, jo zagrabil in treščil skozi odprto okno na cesto, hkrati pa strahovito zavpil za njo, najbrže od strahu:

»Stoj, če ne — ustrelim!«

In res je divja dirka utihnila, kakor bi trenil. Vsi so strmeli v stražnika. Ta se je šele sedaj zavedel svojega položaja ter se trudoma obrzdal, da ni izdal nevšečnosti, ki se mu je bila nehote primerila. Vzbočil je prsa in kratko zapovedal: »V postelje, mrcine!« S sestro prednico je imel potem še dolg razgovor, medtem sta se pa Tonek in Bine režala pod odejo in si delila jabolko, ki sta ga bila nepridiprava spotoma staknila na nočnem lovu pod streho. — Tako se jima je posrečilo, da sta uprizorila prerijski lov kar v sami spalnici zavoda.

Kadar se je Tonček nadviljal in nastreľjal, ga je obšla otožnost, ki se ni strinjala z njegovimi živimi očmi. Včasih je sijalo najlepše sonce na vrt, on pa je sedel pri oknu v jedilnici, se naslanjal na kozmolca in zrl predse. Vleklo ga je v daljo. Dodobra enajst let mu je bilo, a ves njegov resnični svet so bile dotlej le prašne ulice malega

mesteca, kostanjev griček nad stolno cerkvijo in njegova nadzemska in podzemska prerija. Kaj mnogo ni mislil tedaj, ena sama beseda bi povedala vse, drugo bi se že našlo. »Proč« je bila tista misel in ono »drugo« je bilo vse, česar ni mogla prav dognati njegova domišljija.

Nekoč ga je spazil Bine, ki se mu je zahotelo novega dogodka. Napolnil je posodo, ki je imela malo luknjico v dnu, z vodo in se tiho vstopil za sanjača. Dvignil je posodo nad Tonkovo glavo in mu nameril drobne kapljice v kuštrave lase. Polagoma se je nabrala na dečkovi glavi mlakužica, se segrela ter mu začela v malih sragah drseti preko čela, mimo oči in ust do brade, od tam pa je kapala na polico. Tonek je sanjaril dalje in še čutil ni mokrote. Bine se je na vso moč zabaval nad tovariševo brezčutnostjo. Poreden pogled mu je švignil po obednici: morda je kdo tu, ki še ni videl take iznajdbe. Skozi motna stekla kuhinje je tedaj opazil bel klobuk sestre Evlalije, ki je pregledovala sobe, da bi se sedaj, ko je sonce, nihče ne potikal v zaprtih prostorih. Bila je ljubezniva, a tudi zelo stroga in to je večkrat skušal Bine na raznih straneh glave. Sedaj se je domislil, da bi mu utegnila slaba presti, zato je hitro skrnil posodo, se vstopil poleg Tonka, zarinil roke v žep in se zamišljeno zagledal skozi okno. Ko je sestra ugledala oba divjaka tako zamaknjena, se jima je tiho približala. Kako se je pa raznežila, ko je ugledala Tonka!

»Revček, čemu jočeš? Nikar ne jokaj! Povej, kaj te teži, živalca uboga! Kakšne solze točiš, revšer!«

Kakor vemo, se Tonek seveda ni jokal, zato se je začuden ozrl v sestro in obrisal »solze«, da so se mu poznali umazani prsti na obrazu. Hotel je nekaj vprašati, tedaj ga je pa na skrivaj dregnili Bine in mesto njega pojasnil.

»Veste, častita sestra, včasih je tak, da se kar zagleda in joka, pa sam ne ve, ali se ali se ne.«

Sestri se je otrok zasmilil in prinesla je vsakemu kos kruha zoper solze, pri tem si je pa obljubila, da bo na Tonka še posebej pazila, da sirota ne bi tako pogrešal matere. Bine je, kasneje kajpak, pojasnil Tonku nastanek njegovih solz. Ta se pa ni zasmel, temveč je druga pokaral.

»Ne rečem, da ni smešno, ampak sestra Evlalija je tako dobra, predobra za naju in ni prav, da si se norčeval.«

»Čemu pa zijaš in sanjaš? Hotel sem te razvedriti,« se je čutil Bine užaljenega.

Tonek je pomislil in s prstom povrtal po nosu, ni pa ničesar odgovoril. Nenadoma sta stekla na vrt. Bine je sedel k Tončku v travo, pri tem se je spomnil, da ima tudi on opravka v istem delu obraza, ki se mu pravi nos. Tako je bilo za čudo videti, kako sta tam sredi trave zamišljeno sedela in si snažila nosove dva največja neugnanca v zavodu. Oba je težila misel, ki ji nista mogla še do dna. Ostali otroci so se kriče podili vsepovsod, koder se je le dalo, ta dva sta pa z mislimi počasi tipala »proč«.

Večkrat se je oglasil kmet iz okolice in odvedel s seboj dečka, da bo pastir. Vselej sta pričakovala, da prideta tudi onadva na vrsto. Ko jima je sestra prednica povedala, da sta še premlada, sta žalostno povešala glavi. Še dve, morda tri leta, kdo jih bo dočakal!

Bine je bil vse bolj živ kot Tonek, a kadar se je tega lotila zamišljenost, se je je nalezel tudi on.

»Nu, kajpak — udiva« — je zdajci skrivnostno zašepetal Bine. Tonek ga je nejeverno pogledal.

»Zbeživa — skozi požiralnik pod zemljo do reke! Tam morda najdeva čoln.«

Tonek se je navdušil. Poiskala sta najskrivnejši kotiček vrta in začela razglablјati ta najnovejši načrt. Da bi ušla in kar skozi požiralnik! Juhuhu! Novo, upapolno življenje je zaplalo v mladih, razgretih bučah.

(Dalje prihodnjič.)

PRIPOVEDKA O ROKOMAVHU

VINKO BITENC

Neka mati je imela tri sinove. Najstarejši se je izučil za kovača, srednji je postal krojač, najmlajši pa se ni hotel poprijeti nobenega poštenega dela. Pohajkoval je okrog, zahajal v slabo družino in kradel Bogu čas, kakor pravimo. Če ga je mati posvarila, se je takoj obregnil:

»Pustite me pri miru. Za učenje imam še vedno dosti časa. Zdaj sem mlad, hočem biti prost!« Odšel je, zaloputnil duri za seboj in ni ga bilo zlepa na spregled.

Ko je spet prišel domov, ga je s skrbjo vprašala mati:

»Kje si se potikal tako dolgo?«

»To vam nič mar!« se je zadr. »Jesti mi dajte, lačen sem!«

Nekoč se je oglasil v hiši birič.

»Tako in tako stoji stvar,« je dejal prestrašeni vdovi.

»Vašega sina je zasačil štacunar, ko mu je odnašal različno blago iz prodajalne. Še o pravem času se mu je izmuznil ta tatič pridanič. Kje pa tiči?«

Mati je zagovarjala sina, kakor je vedela in znala. Pa si je mislila pri tem, da je vendar boljše, če ga kaznujejo, kakor je zaslužil. Odprla je biriču sobna vrata. Toda Petra že ni bilo v sobi. Prisluškoval je bil pri ključavnici in jo je popihal skozi okno na prosto, nato pa naravnost v gozd. Tam je prebival v skalnatem brlogu prosluli ropar Rokomavh. Peter se je zatekel